תלמוד בבלי · ראשונים · ריי״ף · מפרשים · מלחמת השם

מלחמת השם על מועד קטן

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלחמת השם על מועד קטן

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלחמת-השם-על-מועד-קטן/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב: 4
דף ג: 5
דף יג: 6
דף יד: 7
דף טז: 9

דף ב:

כתוב בספר המאור ה"ג אמר רבינא ש"מ וכו' עד ובהלכות הרי"ף ז"ל תמצא דברים הללו בחילוף:

אמר הכותב זו מחלוקת ישנה היא שבעל הלכות גדולות כתב כן אבל נדון בודאי הדעת נוטה כדברי רבינו הגדול ז"ל דאפלא לשוויה חרפא רווחא מיקרי ואסור שהרי שדה הבעל עצמו אם משקין אותו בשעתו א"א שלא יהא בו ריוח בזה בין בזרעים בין בתבואה וכן גנות ופרדסים של בעל בודאי בהשקאתן הן ממהרין ומוציאין ירקות וזרעוני גנה לשעתן ואעפ"כ אסרום כולן ולא התירו אלא בית השלחין דבר הנפסד ממש כמו שפירשו בירושלמי כל שהוא פסידא והולכת זו היא בית השלחין עמדה להכחיש זו היא בית הבעל ועוד מלשון הגמ' עצמה שאמרו אפלא לשווייה חרפא דמשמע שהזרעין בעצמן אפלות והוא מרוות בהשקאה זו לעשות חריפות ואם לעשותן כדבר האבד אמרו היה להם לומר חרפא דלא לשוויי אפלא דמשמע שהם חריפות בתולדותן ואם אינו משקה אותן נעשית אפלות ועוד מדתניא בריש פרק מי שהפך אמרו לו אם לא תזרע בבכיר תזרע באפיל אם לא תזרע פשתן תזרע מין אחר וזו ראיה שאין בין בכיר לאפיל הפסד שהרי אם אינה נזרעת כלל הכל מודים שהיא פסידא וכשממתינין לה מבכיר לאפיל אינו נקרא הפסד ועוד אין פירושו נכון שבכל הנוסחאות שדה גריד מאי טעמא לא ובמיעוטן סתם שדה גריד מ"ט אפלא לשווייה חרפא ובהן מקום למחלוקת ולדברינו כך מתפרש השיטה מדהשוו כולם בשדה מטוננת מותר ש"מ דתרביצא מותר לתרבוציה שצל האכסדרות מיצל עליהן ואין ההשקאה נבלעת שם מהר והיא עומדת מטוננת לעולם שהיא צריכה למים מועטין תדיר כדי שיצמחו זרועיה יפה ואקשין עליה שדה גריד מ"ט אסר ליה ר"א ב"י דאפלא לשווייי חרפא הוא האי נמי ודאי אפלא לשווייי חרפא הוא הלכך אינה כשדה מטוננת אלא כשדה גריד לפי שהתרביצא אינו מתייבש בזמן מועט לגמרי עד שיפסידו זרעים וירקות שלו אבל שדה מטוננת כיון שהגיע זמנה לשתות אם אינה שותה הזרעים מתייבשים לגמרי וכ"כ הרב יצחק בן גיאות ז"ל ופסק כר"א משום דסתם מתני' כוותיה דהרווחה לא ועוד דתניא כוותיה ורבנן בתראי הוו כטעמיה ורואה אני דבריו דסתם מתני' ודאי כר"א בן יעקב דכיון דתנן בית השלחין ש"מ בית השלחין אין בית הבעל לא דהוא שדה מלוחלחת שאינה צריכה מים כל כך ושדה גריד דהוא ארץ יבשה לא ואע"ג דבגמ' לא דייקי אלא בית הבעל לא מיהו ממתני' ודאי תרוייהו ממעטי אלא בריש פירקין לאפוקי מדר"מ דדייקינן משום דסתם מתני' בעלמא כוותיה ועם כל זה לשון הגמ' יקשה על דברי רבינו ז"נ שאמרו סתם שדה גריד מ"ט וכו' ולא

באו דרך קושיא לומר ולא היא שדה גריד מ"ט וצ"ע אבל מצאתי דומה לזו בחולין בפרק כל הבשר רב ששת מלח ליה גרמא גרמא תרי מ"ט לא וכו' והוא דרך קושיא:

דף ג.

ועוד והא דתנן אין חופרין כוכין וקברות במועד כו' ואנן תמהין מזה הפי' וכי היכן מצינו שהותרה וכו':

אמר הכותב אני תמה על המתמיהין שהרי הכוכין והקברות מצרכי הרבים הם הלכך צריך למתני בהו דאין חופרין אותן לכתחלה ומותר לחנכן אפי' לקבור בהן לאחר המועד דהיינו להאריך בו ולהרחיב בו דומיא דקלקולי המים שבר"ה ששנו בגמ' אין חופרין בורות שיחין ומערות של רבים אבל חוטטין אותן ומוקמי לה שלא לצורך המועד אלא כדי שיהו מצוין להם לאחר המועד לכשיצטרכו להן וכ"ש בכוכין וקברות דמותר לחנכן שמא יצטרכו להן במועד וצריך לשנות בהן דאין חופרין אותן בתחלה כיון שאינן לצורך המועד ממש ואפי' בקבר של בני משפחה צרכי הרבים מיקרי ומותר לחנכן אבל לצורך המועד ודאי אפי' חפירה ובנין כדרכו שרי שאין לך לצורך המועד ודבר האבד יותר מזה שהוא צריך למתים והחיים גדול כבוד הבריות שדוחה אפי' לא תעשה שבתורה וכן נמי התירו ארון עם המת בחצר ואפי' להביא נסרין ולנסרן ובירושלמי התירו באדם מפורסם אפי' בשוק שלא אמרו עם המת בחצר אלא מפני חשד שלא יאמרו להניח בה מעות הוא דקא עביד לה הא קבר וכוך שרו לקבור בהן במועד כשכבר מת המת שאפי' יו"ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן וכ"ש חולו של מועד שלא מסרן הכתוב אלא לחכמים להתיר צורך הבריות ואין מדקדקין להיות המת שם דכיון דניכר הוא דלמתים עבדי לא תלו במניחן לאחר המועד וליכא חשדא כלל ולא דמיא לארון דסתמיה למעות קיימא ולא למתים כדפרישית וגרסי' בירושלמי בית עלמת דבר מטיא איתפתחת במועדא ר' הונא סבר מימר שרי מן הדא ועושין כל צרכי הרבים א"ל ר' מונא לא תני שמואל אלא להיות שפין את סדקיהן וחוטטין אותן גרפין לון כדחניק תמן החוטט בצנור כדי לקבל צרורות פי' בית הקברות של אותו אדם ששמו בר מטיא נפחת שנפחתה מערה שלו שהכוכים בה והיה ר' הונא סבר להתיר לפי שהוא צרכי הרבים אע"פ שאינו לצורך המועד ואע"פ שאין חופרין כוכין וקברות לפי שהן התחלת מלאכה שלא לצורך המועד אבל זו תקון המתים הוא וסבר רב הונא להתיר בכל ענין כדתנן ומתקנין קלקולי המים וכו' וא"ל שמואל שלא התירו צרכי הרבים כשאינן לצורך המועד אלא להיות שפין את סדקיהן אבל חפירה לא וזו מלאכה גמורה היא שצריך לבנות כותל המערה והכוכין

ואסור וזה מפורש כמו שכתבנו שבית הקברות אפי' של בני המשפחה מצרכי הרבים הוא ושלא לצורך התחלת מלאכה אסור בהן ותקון מותר דהיינו חנוך כמו שאמרו לענין בורות בגמ' ובתוספתא שנו בלשון הזה אין חופרין בורות ושיחין ומערות במועד אבל מחנכין ומתקנין אותן והיינו נמי שלא לצורך המועד וכן נמי פי' רבינו חננאל וכן הרב ר' יצחק בן גיאות ז"ל אין חופרין כוכין וקברות שאין להם צורך במועד אלא מניחן לאחר זמן וכן עיקר. ועוד ת"ר כשם שאמרו אסור לגלח כו' עד ואין לנו להפריש בזה כו':

אמר הכותב והן הן דברי רבינו הגדול ז"ל שכך אמר להם איצטריך למימר דהוה קאי בי מדרשא כי היכי דלא תגמר מיניה דבגנוסטרא אסור וכיון דאיסורא ליכא למיפשט מינה אין ללמוד מאבל שאין למדין קל מחמור להחמיר עליו אלא להקל עליו ואבילות חמירא ממועד שהרי אמר עולא הלכה כר' יהודה באבל והלכה כר' יוסי במועד ודברי ר' חייא על אבל נאמרו בגמ' ואין לנו ללמוד מהן במועד והטעם נותן לפי שלא אסר בגנוסטרא יותר מנטילת סכין ושינים אלא מפני שהוא כמתקשט עצמו וכעקום הוא הלכך במועד שרי אע"פ שבאבל אסור וכן נמי מוכחא מלתא מדאמר רב יהודה אמר רב זוג בא מן חמתן לפני רבי ובקשו ממנו צפרנים והתיר להם ואם בקשו ממנו שפה התיר להם ושמואל אמר אף בקשו ממנו שפה והתיר להם מהא נראה שצפרנים ושפה שוין ושפה במספרים כדרכה מותרת אף צפרנים בגנוסטרי כדרכן מותר ובירושלמי רב אמר שפה כנטילת צפרנים לכל דבר:

דף יג:

ועוד ולענין גדול הבית איתא לדר"י וכו' והרי"ף ז"ל לא הזכיר דר"י כלל ונראה מדבריו שהיה סובר דר"י פליגא אדר"ש:

אמר הכותב איברא הא דמתרצינן לא קשיא הא דאתא בגו תלתא הא דלא אתא בגו תלתא פליגא עליה דר"ש דר"ש לא קפיד ביומי ור' יוחנן תרוצי הוא דמתרץ לה למתני' דקתני מונה לעצמו ומוקים לה אליבא דת"ק ודלא אתא בגו תלתא אבל איהו כר"ש סבירא ואין לנו טעם ברור על מה השמיט רבינו מלכתוב דין גדול הבית שהלך לבית הקברות אבל השמועה כך פירושה דכיון דאמרי' שאם בא גדול הבית מונה לעצמו ואינו נגרר אחר קטנים בעינן בגמ' כשהוא הולך לבית הקברות נגרר עמהן או הן נגררין אחריו ואין מונין עד שיסתם הגולל וא"ר יוחנן שהוא מונה עמהם מאחר שכבר שמע והיה עמהם בשעה שחל עליהם האבילות ואינו דומה לבא ממקום אחר ואין חילוק בזה בין שהיה בית הקברות רחוק או קרוב שהרי במקום קרוב היה להם בשעה שחל עליהם אבילות ומיהו

הוא אינו נוהג אבילות אלא לאחר שיסתם הגולל אלא שהוא מונה עמהם כשבא אצלם לת"ק כל ג' ולר"ש כל ז' וכענין הזה הוזכרו דברים בירושלמי הרי שמוליכין ממקום למקום כגון אלין דקברין בבית שרי אית תנויי [1]תני אלו ואלו מונין משיסתם הגולל ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי הכל הולך אחר גדול משפחה מהו אחר גדול משפחה ר' יעקב בר אחא אמר לחומריה שאם היה גדול משפחה כאן אלו ואלו מונין משיצא המת ואם היה גדול משפחה שם אלו ואלו מונין משיסתם הגולל ואם אין שם גדול משפחה אלו שבכאן מונין משיצא המת ואלו ששם מונין משיסתם הגולל:

דף יד:

ועוד הא דת"ר מי שמתו מוטל לפניו וכו' ומדוקיא דברייתא לאו הכין משמע וכו' אם יש אבילות בשבת או אין אבילות:

אמר הכותב אדרבה מדקא מייתו מינה בגמ' ביש אבילות בשבת לת"ק ש"מ דפשיטא להו מלתא דת"ק מיסר אסר וקא מייתו להו ראיה כי היכי דלענין תשמיש המטה במי שמתו מוטל לפניו חול ושבת שוין ה"נ לענין כל דרכי אבילות לאחר סתימת הגולל חול ושבת שוין ולרשב"ג אין אבילות נוהג בשבת לאתר סתימת הגולל כשם שאין איסור תשמיש המטה נוהג בשבת במי שמתו מוטל לפניו אע"פ שבחול אסור ולא דתו בגמ' הך סברא לומר דת"ק לאו מיסר אסר אלא ברשות קא מהדר ליה בשבת אלא דחינן עד כאן לא אסר ת"ק התם אלא משום דמתו מוטל לפניו ואונן הוא דאסור להקל ראשו בכך ועוד כדי שישמור את מתו ויחשיך על צרכי קבורתו והספדו אבל היכא דאין מתו מוטל לפניו כל דרכי אבילות מסולקים ממנו בשבת אי נמי ע"כ לא אמר רשב"ג התם דאכתי לא חלה עליה אבילות ואע"פ שבחול אסרו עליו תשמיש המטה כדי שיתעסק בקבורה הוא כדרך שאסרו עליו בשר ויין אבל בשבת בזמן שאין מוטל עליו לקברו הכל מותר ומן הסוגיא הזו לפי המשמעות הזה נלמוד ודאי שאיסורו הוא בתשמיש אפי' בשבת לדברי חכמים וכ"ש למה שהעלינו בסוף השמועה דלאחר קבורה דברים שבצנעא נוהג דודאי אסור הוא דהא ת"ק ודאי לא מיקל טפי במתו מוטל לפניו לענין תשמיש ותמה על עצמך אי משרא שרי ודאי חיובי נמי מחייב דמצוה שלא במקום איסורא הוא וההיא דאמרי' בכתובות מכניסין את המת לחדר שלא אסרוהו בתשמיש המטה קודם קבורה לפי שכל עצמו להתחיל החופה הן מתכוונין ושלא לעכב המצוה ולהפסיד צרכי סעודה של לילי בעילה כדאיתא בשמעתא בהדיא ודאמרי' עלה התם משום דאכתי לא חל עליה

[1] צ"ל דקסרין דקברין בבית בירי אית תנויי

אבילות הכי קאמר אבילות דהכא משום דאכתי לא חל עליה הוא שהקלו עליו שאע"פ שבמקום אחר אסרו לשמש מטתו במי שמתו מוטל לפניו כדי שיהא עוסק במצותו וכאן התירו אבל מי שחלה עליו אבילות לא הקילו ומשום הך קילותא לא אתי לזלזולי בתר הכי בזמן האבילות דלעולם ימי האבילות חמורין ממי שמתו מוטל לפניו בכל דיניהם ולא אתי למיטעי כלל ופריק אלא משום דקתני נוהג שבעת ימי המשתה דהיינו קילותא בלאחר קבורה ואף לדברי בעל המאור ודאי קילותא הוא שהרי בחול אסור והיאך זה קובע רגל שלו דהיינו חופה עכשיו והלא תעניתו קודמת לחופתו ובודאי אלמלא שידעו שם בגמ' שמי שמתו מוטל לפניו אסור בתשמיש המטה לא היו מעלים על דעתם לה קשות מתחלה מאי קילותא אילימא דקתני מכניסין את המת לתדר ואת החתן וכלה לחופה וכו' והיינו דקתני נמי ובועל בעילת מצוה ופורש דאלמא משום מצוה זו הותר ולא במקום אחר ומיד פורש ואינו בועל ושונה ובירושלמי בפרק מי שמתו איתא הכי רשב"ג אומר הואיל והתרת לו את אלו התרת לו כל מצותיה של תורה והגירסא ששנה בעל המאור בההיא דכתובות אע"פ שאמרו אין אבילות בשבת אבל דברים שבצנעא נוהג כסבור לתקן וקלקל שגירסא ישנה בספרי ספרד כולן ובה"ג ובפר"ת ז"ל כגירסתו של רבינו הגדול ז"ל אע"פ שאמרו אין אבילות במועד וכן כתבה הנגיד בהלכותיו וה"ר יצחק בן גיאות ז"ל ודבר מוסכם בספריהם ובנוסחאות מדוקדקות שלהם אין לשנות ועוד מעצמו הוא מוכרע דשבעת ימי המשתה כמועד דמו דתרוייהו שמחה כתיב בהו ושניהם אינן עולין ולא דמו לשבת דעולה ואינה מפסקת עונג הוא דכתיב בה ובודאי למאי דקאמרי' הכא מעיקרא למ"ד יש אבילות בשבת היינו דקתני עולה תלוק הוא דין הרגלים מדין שבת שזה יש בו אבילות בין בצנעא בין בפרהסיא ולפיכך עולה ואינה מפסקת וזה אין בו אבילות ולפיכך מפסיקין ואינן עולין מיהו למאן דאמר אין אבילות בשבת כלל מקשי ליה אמאי עולה ואינה מפסקת דטעמא בעלמא הוא משום דאין שבעה בלא שבת ואי אמרת אינה עולה ומפסקת לא משכחת והפכתי חגיכם לאבל והמסקנא נמי דאין אבילות בשבת ואעפ"כ דברים שבצנעא נוהג אף ברגלים נמי אע"פ שאין אבילות בהם אבל דברים שבצנעא נוהג ומפורש בירושלמי השבת (אינה) עולה ואינה מפסקת הרגלים מפסיקין ואינן עולין א"ר סימון בשם ר' יוחנן שהוא מותר בתשמיש המטה כלומר ברגל אבל לא בשבת קם ר' ירמיה עם ר' יהודה בר' סימון אמר [ליה] היכן מן תלמידוי דר' יוחנן לא שמע (כד נשמעה) [בר נש] הדא מלתא אלא אבוך אמר [ליה] ר' יעקב (בר אחא) אין לא את אמרת [אלא] מן אילין מליא דהכן הכן מלתיה דר' יהושע בן לוי אמרה שהוא אסור בתשמיש המטה דמר ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי והלא

אמרו אין אבל ברגל אלא שהרבים נוהגין בו בצנעא מהו בצנעא שהוא אסור בתשמיש המטה ואתיבון הרי הרגל הרי הוא אסור בתשמיש המטה אינו עולה אף השבת אע"פ שהיא אסורה בתשמיש המטה לא תעלה א"ר בא אפשר לשבעה בלא רגל וא"א לשבעה בלא שבת ע"כ גי' ירושלמי וזו שאמר ר' יהושע בן לוי והלא אמרו אין אבל ברגל אלא שהרבים נוהגין בו בצנעא ברייתא היא שנויה באבל רבתי כך אבל במועד כאילו שאינו אבל ונוהג בצנעא וכו' והוא מביא אותה לפרש צנעא זו שהיא תשמיש המטה וכן פי' רבינו שלמה ז"ל בכתובות דחתונה כרגל ונוהג דברים שבצנעא וכן אני אומר לענין ל' שנוהג בקצתן משום אבילות שהרי אמרו בגמ' לענין שבעה לא קא מיבעיא לי דלא נהגא מצות ז' ברגל כלומר אינו נוהג מצוה שבשבעה כדינן כי קא מיבעיא לי לענין ל' דקא נוהגת מצות ל' ברגל לענין תספורת וכבום כבחול וא"ת שאין אבילות חל עליו היאך הוא נוהג בהן והלא מדין הרגל לובש הוא כלים מגוהצין לבנים וחדשים ונוטל צפרניו בגנוסטרא ושמת בשמחת מרעות ואם בא ממדינת הים ומבית השביה ושאר הדרכים שמנו חכמים מספר ומכבס כדרכו ומה מצות ל' מנאו כאן ואף במקצת [שבעה] נוהג קצת שאינו מכבס כסותו במים והרבים מתעסקין בו כדין אבל ותמה על עצמך הוא שמח בשמחת מרעות שלו והרבים מתעסקין בו כדין אבל אלא ש"מ שהוא נוהג בכל דיני ל' כמנהגו בחול והטעם לפי שהן מצות ל"ת ומדין הרגל עצמו נוהג בהן במקצתן הלכך אם נהג נמי בכולן אין אבילות מתפרסמת עליו כלל וכל זה סמך וסעד לדברים שבצנעא תוך ז' ואעפ"כ כיון שאינו נוהג בהן כדינו בחול אינן עולין לו כדאמרי' בשומע שמועה קרובה בין בשבת בין ברגל ולמוצאי היום נעשית לו רחוקה שאותו היום עולה לו כאילו לא שמע ואינו נוהג אלא יום אחד ואע"פ שהשבת נוהג בו בדברים שבצנעא. ומה שכתוב בהא דתניא רשאי כו' מ"ט כו' פליגי עליה ובאחוי של בגד הפוך למטה פליגי ע"כ בספר המאור גם לבעל הלכות ראיתי שכתב בכלל גדול ובאבל ובלפני אידיהן הלכה כר"ש בן אלעזר ודבר זה מפורש בירושלמי אלא שאנו תמהין שלא סמכו גדולי הגאונים על הירושלמי בפסק הלכה וכן ראיתי לבעלי המתיבות שכתבו לזה בהלכותם ושמא קבלה היא בידם של ראשונים:

דף טז.

[ואיכא דקשיא ליה הא דגרסי' כו']:

אמר הכותב ראשוני הדור שלפנינו הקשו קושיא שלא עמדו על עיקרה כפי מה שנזכר מדברי קצתם בספר המאור והיא ממה שאמרו בברייתא במס' שמחות אבא שאול בן

בטנית היה אומר לבניו קברו אותי תחת מרגלותיו של אבא והתירו תכלת מפליוני ובגמ' במס' מנחות אמרו בההיא שעתא ודאי רמינן ליה משום דכתיב לועג לרש חרף עושהו ומפני שנשתנו המנהגים מפני קושיא זו כפי השתנות הסברות בתירוצה והיא הטעאה גמורה הוצרכתי להעמיד דבר על בוריו ולהודיעו שנו בברייתא במס' ציצית משבע מסכתות הקטנות אין מתירין ציצית על המת אבא שאול בן בטנית מתיר אמר אבא שאול אבא א"ל כשאמות התיר לי ציציתי לפי שיש בה משום קדושה וחכ"א אין בה משום קדושה אלא עושה אותה תכריך למת ומרדעת לחמור זו היא החיצונה הזו ומן הטעם הזה צוה אבא שאול לבניו להתיר תכלת מטליתו כדרך שצוה לו אביו לפי שיש בה משום קדושה והלכה כדברי חכמים דקי"ל תשמישי מצוה נזרקים מ"מ מודה אבא שאול בזקן שעשאה לפי כבודו דבההיא שעתא רמינן ליה שאין בזו משום קדושה לפי שהטלית פטורה ואין הציצית שבה אלא משום לועג לרש ועל כל פנים הקושיא מתורצת מפני שהלכה כדברי חכמים ואי קשיא היאך עושין אותו מרדעת לחמור הא איכא משום בזוי מצוה כדאמרי' באין מתירין מבגד לבגד ואבוהון דכולהו דם ל"ק ההיא כשרוצה בו ובמצותו אלא שנוטל מקצת חוטין מזה ונותנן לזה ונמצא כמכחיש אותה מצוה הכא מאחר שבא לבטל הטלית ולעשותו מרדעת הוה ליה כסוכה לאחר שבעה דמותרת הרי נתפרש כל הענין הזה ולא נשאר בו בית מיחוש וספק:

סליקו להו מסכת מועד קטן